

Discovering the Ultimate Devotion

1. Haggadah Shel Pesach

ברוך המקום, ברוך הוא, ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, ברוך הוא. כנגד ארבעה בנים דברה תורה: אחד חכם, אחד רשע, אחד תם, ואחד שאינו יודע לשאול.

2. Parshas Bo (12:26-27)

והיה כִּי־יֹאמְרוּ אֵלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מַה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם: וְאָמַרְתֶּם זְבַח־פֶּסַח הוּא לַה' אֲשֶׁר פָּסַח עַל־בְּתֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֶת־מִצְרַיִם וְאֶת־בְּתֵינוּ הִצִּיל וַיִּקַּד הָעַם וַיִּשְׁתַּחֲוּ:

3. Rashi (ibid)

ויקד העם. על בשורת הגאולה וביאת הארץ ובשורת הבנים שיהיו להם:

4. Rav Gamliel Rabinowitz Shlit"a – טיב המועדים (מאמר והגדת לבנדך)

השבח שנותנים על ארבעת סוגי הבנים

קודם שמונה ומפרט בעל ההגדה את ארבעת סוגי הבנים, פותח ואומר: 'ברוך המקום ברוך הוא וכו''. ודבר זה דורש ביאור, מה הוא פשר זה השבח שנותנים להבורא יתברך שמו, על ארבעת סוגי הבנים הללו. בשלמא על בן חכם – מובן שמי שוכה בו מודה ומהלל, אבל על השלשה בנים האחרים וכל שכן על הבן הרשע, מה מקום יש לשבח זה שנותנים למקום.

5. Rav Yerucham Olshin Shlit"a – ירח למועדים

חרוסת זכר לטיט וזכר לתפוח - ב' ענינים הסותרים זה את זה

[א] תנן בפר' ערבי פסחים (ק"ה, א) דסבר רבי אלעזר ב"ר צדוק ד'חרוסת' מצוה היא. ואיתא בגמ' (קפ"ו, א) מאי מצוה, רבי לוי אומר זכר לתפוח, ורבי יוחנן אומר זכר לטיט, אמר אבוי הלכך צריך לקרוייה (לחשל בו תפוחין דאית בה קודא - רש"י) וצריך לסמוכיה [לחשוש בו יקת דרבה כ"י שהא ענה - רש"י], לקרוייה זכר לתפוח, וצריך לסמוכיה זכר לטיט, ע"כ.

ויש להבין איך מקיימים ב' ענינים הסותרים זה את זה בדבר אחד, דמצד אחד באה חרוסת זכר לשיעבוד שעברו עבודת פרך בחומר ובלבנים שהיא העבודה הקשה ביותר, כמוש"כ המהר"ל (נבחות ה' פרק ט"ז) ו"ל, ואין דבר יותר קשה מן מלאכת הטיט, שכך אמרו במדרש אין מלאכה יותר קשה מן מלאכת הטיט, עכ"ל. ומצד שני עושים אותה זכר לתפוח, שענינו פי' רשע"ם (ר"ה זכר ו"ל, במס' סוטה, י"א, ב) שהיו יולדות שם בניהם בלא ענב שלא יכירו בהן מצריים דכתיב (שה"ש ה, ה) "תחת התפוח עוררתך", עכ"ל. וצ"ב איך מערבבים מר במתוק ומתוק במר, ומקיימים תרתי דסתרי אהודי בבת אחת.

ע"ב ואע"פ שבי' שיטות הם בגמ' דרבי לוי אמר זכר לתפוח, ורבי יוחנן אמר זכר לטיט, הרי קי"ל כשהם כדמסיק אב"י, וממילא קשה איך אפשר לקיים שני ענינים סותרים במעשה אחד.

Discovering the Ultimate Devotion

6. Taanis 4a

ואמר רבא האי צורבא מרבנן דמי לפרצידיא דתותי קלא דכיון דנבט נבט....

7. The Netziv - הנצי"ב במרומי שדה

דף ד' א'. האי אורבא מרבנן דמי לפרצידיא דתותי קלא. כמשל הוא כמו הגרעין שחמת העפר אינו יכול לנמוח, אם לא יעלימו בעלים את עיניהם ממנו ויניחוהו לרקבון, ורק שריכים להשקות את העפר שמלמעלה, אבל לא לראות את הגרעין איך שהוא מרקוב, וזכר הרקבון מולך ולומח. כך הח"ח מוכרח לסבול ולהיות נטב ויגש עד שיאמח ויאלץ לאור כבודו:

8. Rav Yisroel Salanter - Ohr Yisroel, Letter 8

(פסחים דף קט"ז) רבן גמליאל היה אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, ואלו הן פסח מצה ומרור, ופרש רשב"ם שלא פרש טעמן, ובזאת במצות הללו בודאי הרשות נתונה לתור ולחקר בטעמיהן, ויש לעיין מדוע סדרן מרור אחר מצה, הלא המעשה היתה בהפוך ולפי הטעם סבת מרור קודם:

כי נודע כי המצות נערכות נגד צער קיומם, כמאמר רבותינו ז"ל לפום צערא אגרא, ולזאת לפעמים האדם עושה מצוה אחת בשני עתים, השוים בתמונת חמרם, ובכל זה בבחינת צער קיומם, יש ביניהם הפרש כמה אלפים בחינות, כי כל דבר תחלק לחלקים דקים ורבים, כי בחינת הצער תתחלק לפי צורת עשייתם, למשל מי שלמד בעת אחת שעה אחת. ודעתו היתה אז צלולה ללמוד, טבעו לא היתה מתנגדת לזה, לא הרגיש צער בנפשו או לכל הפחות מעט בעת למודו, ובעת אחרת היה הדבר בהפוך, כנטל החול היתה על נפשו הלמוד, צערו היה למכביר, הלא החמרי שוים למוד שעה אחת, אכן הצורה נשתנה הרבה למעלה ראש, וכיוצא בכל הדברים, אין שעה דומה לחברו בבחינת צורתו. ולזאת גם מעשיו גם אם יקים באין שנוי בחמרם, בכל זאת בבחינת צורתם ההפרש ביניהם מרחק רב:

נמצא לפי זה מה שמגדיל בחינת המצות הינו בחינת הכבדות, ממעט בחינת העברות, ומצוה אחת תערוך נגד כמה עברות בבחינת הלזו, לזאת במצרים שהיה בבחינת הכבדות למעלה ראש, היו במדרגה נשגבה וזכו לנסים ונפלאות, הוא מאמר הכתוב ותעל שועתם גוי' מן העבודה, הינו מפני מה נתקבלה תפלתם אשר היא מדרגה נשאה, יען היתה מן העבודה, ועלו המצות באיכותן על העברות, הגם שהיו מעטים במספר:

ובזאת מצה היא הגאלה המסובב, מרור השעבוד סבה, וזאת מוכן הגם שבמעשה הסבה קודמת למסובב, אכן בספור הדבר הוא להפך, בתחלה מספרין המסובב ואחר כך סבתה. לזאת מצה ואחר כך מרור.

9. Rav Gamliel Rabinowitz Shlit"a – טיב המועדים (מאמר והגדת לבנדך)

אך הביאור בזה, דהנה כך היא דרכו של האדם, אם יתבונן בסוגי לדיו, ויבחין כי יש ביניהם מי שאינו מוצלח בלימודיו ובמעשיו כמו שהיה רוצה, ואינו הולך בדרכי אבותיו כאשר היה חפץ לראותו, הרי מטבע האב הזה שהוא עלול להתרעם על מדותיו של הקב"ה ח"ו, למה עשה לו ה' ככה, שנפל בחלקו בן כזה שאינו מתנהג לתפארת המשפחה.

*Discovering the Ultimate Devotion***בליל חג האמונה מבינים אחרת את סוגי הבנים**

ואולם, בליל חג הפסח הקרוש, שאז עולים ומתעלים במדרגה גדולה של אמונה כי אין עוד מלבדו, ומגיעים להשגה ברורה כי כל מה שנעשה תחת השמש הכל הוא בהשגחה פרטית מדוקדקת, או אז כאשר יבא האב למאמר זה של בעל ההגדה, הדברים מקבלים אצלו עתה משמעות אחרת לגמרי, וכך הוא אומר: 'אחד חכם', וכוונתו שמה שיש לו בן חכם הוא בוודאי מאתו ית' שהוא 'אחד' יחיד ומיוחד; 'ואחד תם' – ה'אחד' עשה שהוא יהיה 'תם'; 'ואחד רשע' – ה'אחד' עשה שיהיה לו בן 'רשע', כך נגזר מלפניו יתברך שמו ואין רשות להרהר אחריו; 'ואחד שאינו יודע לשאול' – פירוש ה'אחד' עשה שלא ידע לשאול.

האב יתן את הדין אם לא השקיע בחינוך

וראוי לעורר ולהדגיש, כי על כל אבא מוטלת חובה מוסרית לחנך את בניו בדרך התורה, והוא נושא באחריות לכך שיגדלו וילכו בדרך ה'. והנה, אם לא השקיע האב מאומה בחינוך צאצאיו, ובכל זאת זכה שכנו עלה מעצמו במעלות רמות. והוא רווי נחת יהודית אמיתית כאשר רואה אותו שהוא מתייגע בלימוד התורה הק' ועוסק במצוות בהידור, מכל מקום האב עתיד להיפרע בבית דין של מעלה, על שלא עשה דיו מכל המוטל עליו בחינוך צאצאיו, מכח ציווי התורה הק' (דברים יא, יט): ולמדתם אותם את בניכם וגו'. כך שמעתי מאאמו"ר שליט"א בשם מרן ה'חפץ חיים' זצ"ל.

לא יצטער האב כאשר השקיע בחינוך ולא הצליח

אך הן הן הדברים גם להיפך ובאופן חיובי. שאם השקיע האב את כל אונו ומרצו כדי לחנך ולגדל את בניו בדרך ישראל סבא, ועשה לילות כימים להשקיע בחינוכם, ועוד הוסיף להרבות בתפלות לשומע תפלה ונותן התורה ב"ה, אך אתרע מזלו שהבנים עצמם - שהם בעלי בחירה - בחרו לעצמם לצעוד בדרך חשוכה בלא אור הקדושה. באופן כזה אומרים לאבא הזה, כי אל לו ליפול ברוחו, אלא אדרבה מכח האמונה התמימה, אשר משיגים הרבה ממנה בליל הסדר, עליו לדעת שאין לו מה להתרעם על מדותיו של הקב"ה, כי האדם מצווה לעשות בשלימות את כל המוטל עליו, והתוצאות יהיו אשר יהיו אינן בשליטתו אלא לה' המה.

Discovering the Ultimate Devotion

10. Berachos 6a

אמר רבי אבין בר רב אדא, אמר רבי יצחק: מניין שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין שנאמר: "נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו"....

אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב חייה בר אבין: הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו? אמר ליה "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ".

11. HaKoseiv - Eyin Yaakov (ibid) - (ד"ה מנין) - בפירוש הכותב על עין יעקב

אין ספק שכל מאמר זה הוא דרך חידה ומשל, לרמז שכמו שאנחנו מניחים סימנים כנגד לבנו ועטרת זכר עבודתו יתברך, כן הקדוש ברוך הוא חפץ להורות שעיקר בריאת העולם ותכליתו עם ישראל!

12. Maharsha (ibid) - (ח"א ד"ה ומנין) - מהרש"א

בלימודו ולא ניתן ליכתב: מנין שהקב"ה מניח תפילין בו. כבר כתבנו שזה סוד נסתר אבל אני רואה בו קרוב לפשוטו כי מנות ענין תפילין הוא שיש לנו להיות דבקים בו ית' והנחתן עלינו היא משרה שנינה עלינו בשמו וד' פרשיותיה שכתוב בו מוכיחין עד"ו מנות תפילין שיהיה לישראל דביקות וקדושה זה' בכל נפשם ובכל לבנם ובכל מאודם ולעומת זה יש להקב"ה דביקות ומטיבה בישראל כמ"ש ט"ז אני לדודי ודודי לי וכדמייתי שהקב"ה משתבח ומתפאר בישראל וישראל מתפארים ומשתבחים זה' דכתיב י"א את ה' האמרת היום וה' האמריך היום וע"כ נקראים התפילין פאר והוא שהקב"ה מניח תפילין להחזיק ולהתפאר בנחלתו ישראל וכמ"ש י"ח שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך וגו' שהוא מורה על דבקות שלו עמו

13. Tosafos HaRosh (ibid) - (ד"ה מנין) - תוס' הרא"ש

שכשם שישראל זוכרים תמיד את הקדוש ברוך הוא על ידי שמניחים התפילין כנגד הלב והמוח, כך הקדוש ברוך הוא זוכר תמיד את ישראל לטובה.

14. Rashi on Parshas Bo (12:42)

ליל שמרים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים...
ליל שמרים. שהיה הקב"ה שומר ומצפה לו, לקיים הבטחתו להוציאם מארץ מצרים:

קול דודי הנה זה בא מדלג עליה הרים מקפץ עליה גבעות: (שיר השירים ב:ח)

ביאור הגר"א

(ח) קול דודי הנה זה בא. פירוש, ששמעתי קול של דודי שהוא בא תיכף, [דהיינו¹⁹⁵] ששלח לי על ידי משה שהוא יבא ויגאלנו¹⁹⁶. וכאן הוא עיקר התחלת הספר. ואמר: קול דודי הנה זה בא. מפני שיש ארבעה עולמות, והן: עולם הזה ועולם הבא וימות המשיח ותחיית המתים¹⁹⁷. וז"ש¹⁹⁸: 'אין כערך בעולם הזה ואין זולתך מלכנו לעולם הבא, אפס בלתך גואלנו לימות המשיח ואין דומה לך לתחיית המתים'. וביציאת מצרים הוא התחלת כל הגאולות¹⁹⁹ והארבעה עולמות²⁰⁰, ולכן נרמזו כאן כל הארבעה עולמות: קול דודי. הוא